

1857 Ole Vig

I Rune Slagstads bok ”De nasjonale strateger” karakteriseres Ole Vig som ”*En folkeopplysningsmann og nasjonsbygger som har hatt stor betydning for utviklingen av vårt demokrati*”.

Ole Vig ble født i Vikmarka i Stjørdal den 6. februar 1824, som sønn av Ole Olsen Viganaasen og Marit Nielsdatter Walstad. Stedet var en husmannsplass under gården Vikan. Allerede som 5-åring lærte han å lese, og han lå ofte i senga om kvelden og gjentok bokstavene for seg selv og øvde på å stave. Mor Marit hadde et stort fortellertalent som hun brukte flittig for sine to barn Ole og Nikoline. Ofte var det stykker fra Horsters bibelhistorie som ble gjengitt utenat. Senere i livet kom Ole Vig selv til å legge stor vekt på viktigheten av sang og fortelling i skolen, noe som skulle gi barna lys over livet og åpne deres øyne og hjerter for himmelen og fedrelandet, som han uttrykte det. Ole hadde også mye godt å fortelle om sin far, noe som kommer tydelig frem i et vers fra hans Nordmannsang, og som la grunnlaget for hans syn på den norske bonde og det som norsk var.

*«Jeg elsker bonden i kofte grå,
og fattigmannen hvis seng er strå,
og alle makter som ei forakter
de simple små.»*

7 år gammel begynte han i omgangsskolen, men her var det små utfordringer for den oppvakte og vitebegjærlige gutten. Dessuten måtte han, som den eneste sønnen på gården hjelpe faren både som gjeter og ellers med annet forefallende arbeid på småbruket. I vinterhalvåret leste han alle bøkene han kom over både hos naboene og hjemme. Særlig var det en stor astronomi og en gammel jordbeskrivelse som opptok han.

I Værnes prestegård holdt kapellan Hirsch søndagsskole for konfirmerte, og her var Ole Vig ofte på besøk. Selv om han enda ikke var konfirmert, klarte han seg utmerket kunnskapsmessig sammen med de eldre elevene. 15 år gammel ble han konfirmert i Værnes

kirke av prost Widerøe. Etter litt vanlig omgangsskole og søndagskole syntes videre utdanning å være kun en drøm for gutten med de uvanlige evnene. Prost Widerøe i Værnes kirke ble oppmerksom på den unge guttens kunnskapsnivå og lærevillighet. Prosten anbefalte derfor faren å prøve å få sønnen inn på Klæbu lærerseminar. Men det var fattige kår - og faren måtte ha arbeidskraft på den lille husmannsplassen.

Stjørdal var på ingen måter et intellektuelt arnested. Bibliotek manglet. Det ble derfor satt i gang en innsamling blant bygdefolket til dette. Ole overtalte faren til å bidra: *"Du må legge til litt du også, far – slik at jeg også får se i dem"*.

Etter et par år måtte foreldrene gi seg for guttens ønsker - kall det gjerne mas, - om å få begynne på Klæbu seminar. Men så var det dette med finansieringen. 12. desember 1839 ble det holdt kombinert skolekommisjons- og formannskapsmøte i Værnes prestegård. Etter forslag fra prost Widerøe - skulle kommunen låne Ole Vig og John Pedersen pengene, mot at de kom tilbake til bygda og nedbetalte lånet gjennom å virke som lærere i ti år. Forslaget ble enstemmig vedtatt. Men en slik løsning var nok ikke akseptabel for Ole Vig, som ville ha mer frihet enn en slik kontrakt kunne gi ham. Nå er det ikke helt klart hvordan han finansierte studiene, men muligens klarte faren å skaffe ham et banklån.

Ole Vig begynner på Klæbu seminar

I august 1841 tar Ole Vig farvel med sine foreldre, og går de fire milene til Klæbu, for å begynne på kull 2 i lag med 23 andre. Og det var nok med blandede følelser han trasket av sted. Selvsagt var han oppstemt gjennom sin drøm som hadde gått i oppfyllelse, men samtidig steg hjemlengselen proporsjonalt med avstanden han gikk. Han var meget nært knyttet til foreldrene sine, spesielt moren – og innerst inne plaget en viss uro ham ovenfor faren som trengte ham som arbeidskraft.

Hougenbrødrene fra Sel i Gudbrandsdalen er av de som vel har preget Klæbu seminar mest som elever, og senere ble landskjente personligheter. Fredrik Hougen la straks merke til Ole Vig: *"Allerede ved første sammentreff med ham ved seminaret ble jeg oppmerksom på hans vakre stirrende blikk"*, - men verken han eller andre syntes det var noe eksepsjonelt ved Ole Vig, utover det at Ole tidlig viste seg å være en gløgg elev. At ikke Ole Vig fremhevet seg i begynnelsen utenom det vanlige, med tanke på hans senere "rykte", ligger selvsagt i hans oppdragelse, tro og holdninger - preget av sin oppvekst på en husmannsplass under sterk religiøs atmosfære, hvor ydmykhet stod sentralt.

Vig var noe reservert på seminaret, og det tok nok en stund før han fikk et tryggere kontaktnett. Han var ganske så nærtagen - og tårene kom lett. Av det forstår en raskt at han ikke var av de som selv ertet eller brukte harde ord. Det heter seg at Ole Vig hadde få nære venner under sin tid i Klæbu. Han pleiet nok en del omgang med den vel 1 ½ år yngre Lorents Schancke fra Strinda, som i løpet av det siste året på seminaret ble Vigs beste venn.

Hjemlengselen var stor, men Ole Vig trivdes på seminaret. Han gikk virkelig inn for oppgaven, og utmerket seg etter hvert på de fleste områder. Birger Sivertsen skriver i sin utmerkede bok om Klæbu seminar at Ole Vig hadde liten sans for det abstrakte tankearbeidet, og strevde litt med det. Derimot ville han heller ha det mer håndfaste, det konkrete å forholde

seg til. Da jobbet han grundig og strukturelt, og skaffet seg solid tillegglærdom gjennom hyppige lån fra seminarets bibliotek.

Ole Vig fikk etter hvert dårlig helse, tross sunt arbeid hjemme under ungdomstiden. Han lå langt tilbake hva gjaldt fysisk utvikling. Ole var tynn og liten, noe puslete - litt usymmetrisk. Han hadde ikke kommet i stemmeskifte da han forlot skolen to år senere. Sambygdingen og kameraten Peder Olsen Dragsetsve som gikk i lag med Ole Vig i Klæbu har fortalt om en episode som illustrerer hvor liten og barnslig Ole Vig så ut. På veien hjem fra seminaret etter endt lærerutdanning måtte stjørdalingene Ole Vig, John Pedersen Væraas og Peder Olsen Dragsetsve fraktes i robåt over Stjørdalselva ved Ferjemannsstua i Lånke. Ole Vig og den ikke så mye større Væraas gikk først om bord og satte seg på tofta, mens den storvokste Olsen stod i båten. Skysskaren ble harm og sa: *”Reis dere opp gutter – og la mannen få sitte”*. ”Guttene” reiste seg øyeblikkelig opp slik at ”mannen” fikk sitte. Etter den gangen het Olsen bare ”mannen” når de møttes. Nå er dette en god historie, men i rettferdighetens navn må en huske på at Olsen var fem år eldre – i en avgjørende fysisk utviklingstid biologisk.

Våren 1843 avla Ole Vig eksamen med toppkarakterer. Like før eksamen kom rektor Fredrik Bugge fra Trondheim til seminaret for å finne en god huslærer til sin svoger, prost Magelssen i Åfjord. Bugge rådførte seg ikke med lærerne, men fulgte med i undervisningstimene. Valget falt på husmannsgutten fra Stjørdal. I følge Lars Eskelands biografi om Ole Vig, var dette andre gangen Bugge *”hjelpete i veg ein mann som vart til den største velsigning for heile folket”*. Den første han hjalp var Ivar Aasen.

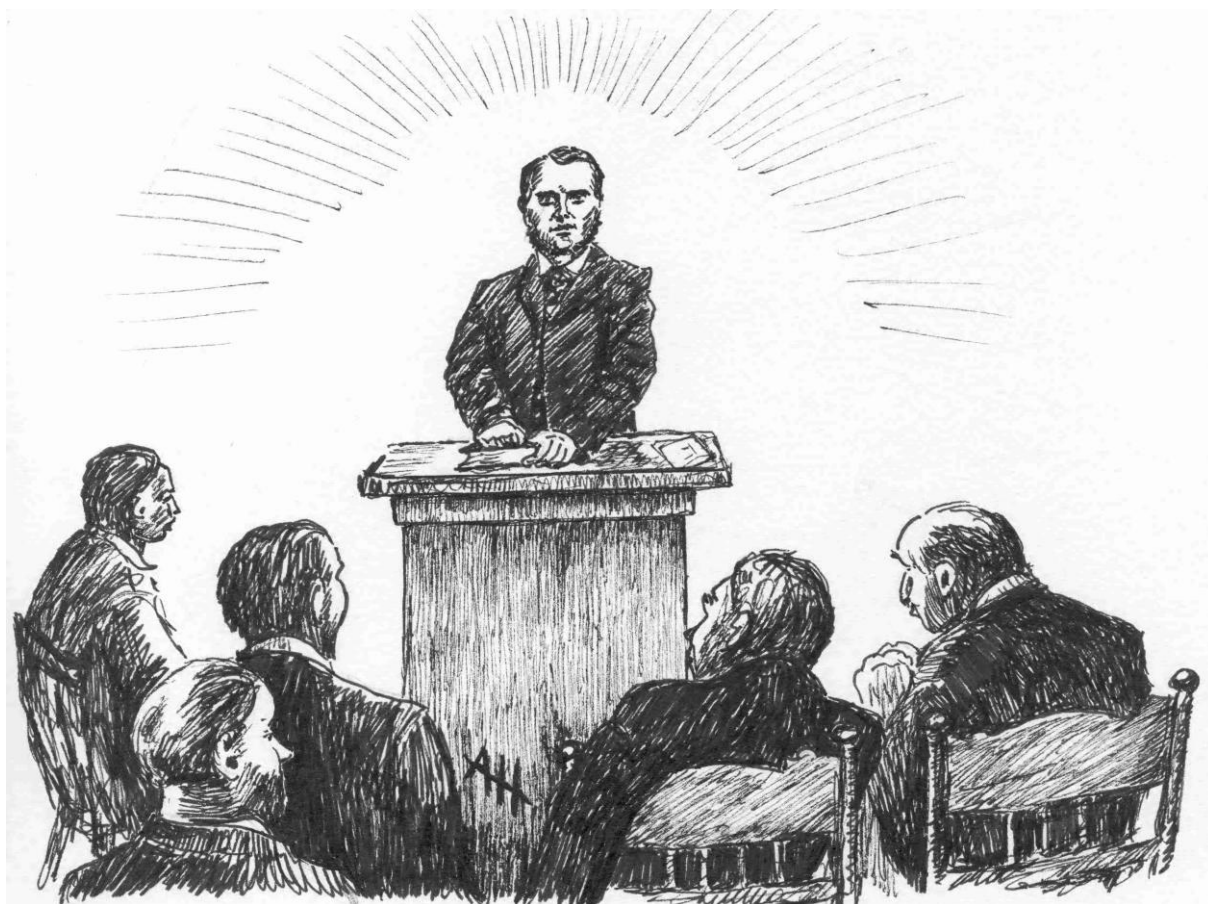
En link til Ida Basilier Magelssen

Det forefinnes en interessant link mellom Ole Vig og vår store og berømte sangerinne Ida Basilier Magelssen (se bind 3, side 77). Hun var født i Finland, og ble gift med redaktør Magelssen i Aftenposten. Senere kom hun som enke til sin sønn, Johan - som var kommandant for Stjørdal og Verdal befestninger, blant annet Ingstadkleven fort (Hegra Festning). Han bodde i Hegra, hvor Ida dør i 1928. Hun er gravlagt på Hegra kirkegård i Stjørdal. Hennes mann, nevnte Magelssen – var en av sønnene til prosten Magelssen i Åfjord, som Ole Vig var huslærer for.

Ole Vigs tid i Åfjord og Kristiansund

Hjemme hadde Ole Vig utviklet et syn som sto Hans Nilsen Hauge nært, men i løpet av hans to år i Åfjord fjernet han seg fra haugianerne og ble etter hvert en ivrig grundtvigianer. I prestens store bibliotek leste han både historie og poesi. Særlig ble han sterkt opptatt av Grundtvigs skrifter. Her fant han det som kunne kaste lys over menneskelivets gåter. Grundtvigs kraftige, men lyse forkynnelse av kristentro og fedrelandssinn, hans krav om folkelighet, vern om morsmålet og nordisk ånd, fikk enormt stor betydning for Ole Vig. Han fikk et nytt livsgrunnlag. Han syntes å finne det han lette etter. Selvsikkerheten økte.

I 1845 søkte han seg som lærer til Almueskolen i Kristiansund. Nå var nok ikke det en tilfeldighet. Hans gode venn Lorents Schancke var nemlig lærer på skolen. Sammen studerte de tankene og ideene til Grundtvig. Etter et par år ble Ole Vig lærer på Borgerskolen. Det er vel tvilsomt om Ole Vig trivdes noe særlig i Kristiansund, for å si det mildt. Han var for det meste alene. Det var få intellektuelle impulser å hente i byen. Og det ble ikke lettere da Lorents Schancke dør i 1848. Han kompenserte hardt gjennom sin lærerstilling, og hadde tidlig et klart syn på hvordan en skole burde være, nemlig en *Folkeskole* for alle, basert på egne behov og begrensninger. Han tok på et vis avstand fra Latinerskolen med dens pugg. I det lå ikke at en skulle fjerne seg fra enhver pugging, men mer hva innholdet skulle være, samt tilby alternativ pedagogikk. Innholdet burde ligge i det norske og hos den norske bonde.

Kunnskap og åndsinnstilling måtte være mer på elevenes premisser for å tilpasse en plass i samfunnet. Kunnskap skulle leveliggjøres gjennom muntlig fremstilling, og hvor lærerne skulle ha et spesielt ansvar, sammen med hjemmene – i å løfte ungdommen og folket som helhet både åndelig og sosialt. Derfor måtte lærerne på en måte organisere seg, mente Ole Vig. Han tok fatt på en frivillig vekkelse i form av å reise rundt å stifte lærerlag og holde møter, som derigjennom kunne styrke allmuen til å bli mer våkne og vitale. I tillegg til lærerarbeidet, ble han sekretær i det nystiftede handverkerlaget og hver søndagskveld holdt han foredrag. Emnet var den eldste tida i Norgeshistorien, med særlig vekt på norrøn gudelære. Disse emner ble grunnlaget for boka: *Vi i Norge - Vinteraftenlæsning for den norske Ungdom* som utkom i 1851. I 1849 deltok Ole Vig på 10-års-jubileet for Klæbu seminar, og her kom han i nær kontakt med presten Fredrik Wexelsen, en av lederne for Grundtvigbevegelsen i Trøndelag. Gjennom familien Wexelsen skulle Ole Vig også møte en av livets harde smerter, jfr. hans forhold til Marie.

I 1851 utga Ole Vig sin store diktsamling *Norske bondeblomster* som han dediserte til to av hans avholdte lærere på Klæbu seminar: senere biskop Hans Jørgen Darre og cand.theol Nikolai Ulstad. Sommeren 1851 spaserte Ole Vig den lange veien til Sorø akademi ved København. Etter flere ukers vandring gjennom vårt langstrakte land, hvor han som han selv forteller høstet mange erfaringer om det norske folkeliv og språk, kom han frem til København. Her fikk han møte Grundtvig, mennesket han fremfor noen beundret og respekterte. På hjemveien besøkte han Kristiania og møtte der folkeopplysningsmannen J. Friis, en av stifterne til ”*Selskapet for Folkeopplysningens Fremme*”. Formannen var melhusbyggen Hartvig Nissen. Ole Vig ble forespurt om å bli sekretær i det nystiftede laget, noe han etter nøye overveielse takket ja til. Gjennom sin stilling ble han automatisk redaktør for deres blad *Folkevennen*. For å spare utgifter skulle han samtidig være lærer på Nissens skole. Dette var en unik sjanse, ikke bare til å komme vekk fra Kristiansund, men også til å arbeide med det han ivret for. Ole Vig var ikke nådig med byen da han reiste fra Kristiansund. Gjennom ulike brev til foreldrene og sine få venner, blant annet Fredrik og Hans Wexelsen, fikk han lettet på noe av sin frustrasjon over innbyggerne i byen. Han var temmelig direkte. Han karakteriserte innbyggerne som ”*likesæle og døde, sløve og dorske*”, som kun var opptatt av stas og fjas. Hans arbeid i Kristiansund så han på som fåfengt ovenfor beboerne i Mørebyen. Det var en ganske lykkelig Ole Vig som endelig kom seg bort fra Kristiansund på nyåret i 1852.

I bladet *Folkevennen* tar Ole Vig til ordet for sine grunnideer, det å spre folkelig opplysning. Han tar opp arven etter Henrik Wergeland. I *Folkevennen* diskuterer Vig med seg selv om hvilke midler som kan brukes, først og fremst innen skolesammenheng. Samtidig fremhever han betydningen for en skole for voksne basert på muntlig samspill. Folkehøgskolen tar form i hans hjerne. I *Folkevennen* hadde Vig mange dyktige skribenter og bidragsytere. Blant disse kan nevnes: Ivar Aasen, Aasmund Olavson Vinje, Per Chr. Asbjørnsen, Hartvig Nissen, Hanna Visnes, Ole Gabriel Ueland og Jørgen Moe.

Men *Folkevennen* var ikke nok for Ole Vig. Han ville ha et kommunikasjonsorgan for lærere, som kunne knytte de sammen og utvikle et grunnlag bygd på det norske. Presten Jervell hadde riktignok lansert *Norsk Almueskole-Tidende*, og Ole Vig hadde flere artikler der, men bladet ble ingen suksess, og opphørte i 1851. Sammen med et par andre begynte Vig i juli 1852 å utgi bladet *Den norske Folkeskole*. Ordet *folkeskole* var på et vis et nytt navn, i motsetning til *den lærde skole*. Derfor hadde benevnelsen *folkeskole* lenge en viss grundtvigiansk og nasjonalromantisk klang. Flere seminarister fra Klæbu bidro som skribenter. Spesielt Anders Reitan (1826-72), senere stortingsrepresentant som skrev ”*Målet hennar mor*”, - kastet seg inn i debatten for å påvirke lærerne til å slutte med det utenlandske og det oppstyltede danske språket. Han traff Ole Vig midt i hjerte. Ole Vig hadde tatt opp dette emne flere ganger tidligere. Nå var det på tide å satse på det norske og bruke morsmålet i undervisningen. Bonden skulle stå i sentrum, i lag med det kristne grunnlaget. Selvstendighetstrangen var sterk, unionen svak – mistankene var stigende, utenlandsk påvirkning måtte dempes. Dette gikk igjen som en rød tråd. Ole Vig ville

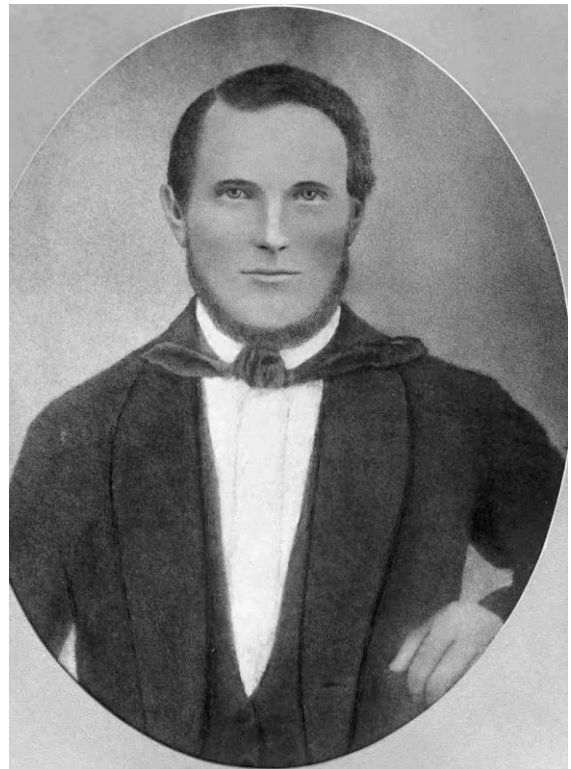
finne vår identitet i vår egen historie, det norrøne og det jordnære – de norske tufter og norske tradisjoner. Han ville dempe lærdommen av latinsk og gresk mytologi.

Et besøk hjemme i Stjørdalen sommeren 1852

Så ofte som han hadde anledning, besøkte han sine hjemtrakter. Det fortelles at han sommeren 1852 besøkte sin gode venn klokker Olav Bjørgum på Kyllø i Hegra. Da det spurtes at Ole Vig var på Kyllø, samlet det seg straks mye folk. Og Ole Vig som hadde en god sangstemme sang her for den store forsamling sin Nordmandssang: *"Blandt alle lande i Øst og Vest"*. Dette var sannsynligvis uroppførelsen av denne sangen, som skulle bli det norske folks andre nasjonalsang. Dagen etter ville Ole Vig se mer av Hegrabygda, og sammen med mange venner gikk de oppover dalen. På Ingstad kom Nils Ingstad ut og da han fikk høre at det var Ole Vig som kom forbi, slo han hendene sammen og med høy røst brast det ut av han: *"Ingen mann - i Norges land, é lik - Ola Vik"*.

Ole Vig og samtidens diktere

Vig kom med i styret for Den Norske Dramatiske Skole, og han ble tidlig oppmerksom på den store muligheten teateret hadde for å fremme tanker, ideer og kulturimpulser. Men da måtte man ha et teater som både i repertoar og replikk kunne forstås av folk flest. På landets hovedsene ble det for det meste spilt danske og andre utenlandske stykker, attpåtil med danske aktører. Med Ole Vigs store innsats, fikk Folkeopplysningssekretariatet grunnlagt Det Norske Theater i Kristiania i 1852. Som kunstnerisk leder ble Henrik Ibsen tilsatt. Ansettelsesvilkårene som er protokollert viser tydelig hvilken stor innflytelse og posisjon Ole Vig hadde i norsk åndsliv på den tiden. Her heter det: *"Hr. Henrik Ibsen ansvarer for theatrets kunstneriske drift - men han haver at conferere med herr Ole Vig før han antager et stykke til opførelse og ligeledes skal skje før antagelse af skuespillere til besettelse af rollerne"*.

På den litterære siden, analyserer forfatteren

Torstein Høverstad forholdet mellom Henrik Ibsen og Ole Vig. Høverstad hevder at det som dro Ibsen sterkest til Ole Vig, var Vigs usvikelige tro mot sin livsgjerning, hans store tro på folket og hans vidsynte, praktiske fedrelandskjærlighet. Både i poesi og prosa, og i hele sitt virke utformet Ole Vig disse egenskaper som var det bærende i hans karakter.

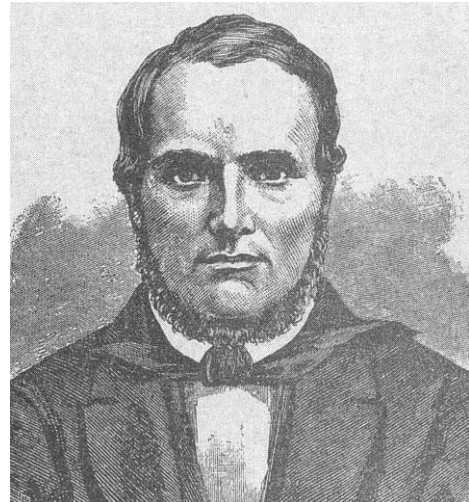
Omkring midten av 1800-tallet, var det en trend i all diktning å benytte enkle, lett forståelige ord for de stemninger og følelser man ville ha frem. Her kom Bjørnstjerne Bjørnson i en særstilling som mesteren til å få hverdagsord og hverdagsliv til å bli vakker poesi. Setningen *"Vi elsker dette landet!"* går inn som enkle og klare ord for noe som uttrykker våre innerste følelser for fedrelandet. Men som Halvdan Koht uttrykker det, er ikke Bjørnson alene om å gjøre dette. I Norge har han et forbilde i Ole Vig. Selv om Vig ikke regnes blant de helt store diktere, viser han mye av sin hjertevarme i diktingen. Ole Vig ønsket å dikte for selve folket,

den store allmuen, og derfor la han vekt på å ordlegge tanken så enkel som mulig. I fedrelandssangen han skrev (1851), ”*Blandt alle lande i Øst og Vest*” begynner flere vers med ordene ”*Jeg elsker*” som en lovprisning til de gamle fjell, skogen, havet og folkelivet. Bjørnstjerne Bjørnson sang nok ofte Ole Vigs fedrelandssang, med alle kjærlighetsytringene til landet. Han fant det derfor kanskje naturlig senere å ta det opp i sin egen nasjonalsang, ”*Ja, vi elsker dette landet!*” Det enkle folkelige språket som folk forstod uten å ha lært latinsk setningsoppbygging, har Bjørnson så treffende skildret i romanen *En glad Gut*, hvor Øyvind (som på mange måter ligner Ole Vig) skriver hjem til sine foreldre om hvor lett det er å lese alt som Ole Vig har skrevet. Vi kan nok alle se for oss Bjørnstjerne Bjørnson i storsalen på Ree gård, da han besøkte folkehøgskolen – og sammen med rektor gikk opp og ned gulvet og sang ”*Blant alle lande...*” - så elevenes ører og øyner stod på stilker.

Norsk språk

Mens Ole Vig var redaktør, journalist, skribent, lærer og foredragsholder, klarte han også å utgi en stor sangbok finansiert av Folkeopplysningslaget: ”Sange og Rim for det norske Folk”. Her trykker Vig for første gangen: ”*Blandt alle lande i Øst og Vest*”. På Sørlandet ble mange eksemplarer av boka brent, fordi denne formen for sang representerte synd og fristelse, særlig de norske stevene. ”*Blandt alle lande i Øst og Vest*” kom selvsagt med i Jon-Roar Bjørkvolds sangbok for barn fra 1996.

Ole Vig var en idealist og glødende opptatt av bedre lærerutdanning, høyere lærerlønn, lengre skoletid, mer levende opplæring, utvidet fagkrets og triveligere skolerom. Sammen med Bjørnstjerne Bjørnson var han en av lederne i ”Teaterslaget” i 1856. I Sprogforeningen i Studentersamfunnet samarbeidet Ole Vig med Knut Knudsen med sikte på å påvirke språket i en norsk retning. Dette kunne gjøres ved blant annet hjelp av folkeboksamlinger ute på bygdene.

Det som for mange står som hans største livsverk, er forarbeidet med å skape en folkehøgskole i Norge. På et lærermøte på Hamar i 1857 talte han fra domkirkeruinene, varmt og overbevisende om betydningen av å reise en folkehøgskole i Mjøsbygdene. Talen tente en gnist blant folket.

Marie Wexelsen

Ole Vig hadde en del omgang med Randi og Arnt Solem (kronprinsen til Hans Nilsen Hauge). Disse gled også etter hvert bort fra det haugianske preget og over mot Grundtvig. Familien Solem førte ”åpent hus” (religiøse møter). Her var Ole Vig en hyppig gjest. Randi var skarp i replikken og la ikke noe mellom. Ole Vig fikk følgende råd fra Randi: ”*Æ syns du skull gift dæ no, du Vig*”. Ole Vig mente at det var ikke så enkelt – det var ikke lett å finne en som passet. Da sa Randi: ”*Du kain da vel lev sammen med et skikkelig menneske, du og*”. Det er ikke godt å si hva som ligger i dette utsagnet. Om hans forhold til Marie Wexelsen, forfatteren av ”*Jeg er så glad hver julekveld*”, - er vel følgende å si: Han møtte Marie første gang i juli 1851. Hun var søster av Oles to gode venner: Fredrik og Hans Wexelsen. Ole Vig hadde et respektfullt forhold til Marie Wexelsen, skjønt han hadde kanskje et lite håp. Den

standsmessige forskjellen var for stor. Han var tross alt en husmannsgutt. Hva det likevel kunne blitt - om Ole hadde fått noen år til, vil kun bli hypotetisk. I tillegg bodde de på hver sin kant av landet og kontakten med Marie gikk gjennom brev til faren. En tradisjonsfortelling tilsier at Ole Vig fridde i brevs form til Marie, men at hun takket høflig *nei*. Selv om hun følte et varmt vennskap til ham, var det ikke nok for et evigvarende ekteskap. Det fysiske kan også ha spilt litt inn. Ole Vig var ikke særlig ”mandig”. Avslaget gikk sterkt inn på Ole Vig, men gjennom sitt korte liv forble han trofast i sin kjærlighet til Marie. Vennskapet mellom dem holdt livet ut. Marie Wexelsen var på ingen måte *kjendis* de få gangene hun møtte Ole Vig på Sukkestad gård på Toten. Det ble hun først etter Ole Vigs død. Det hevdes at hun under begravelsen sa følgende til en venn av seg: ”*Eg er i grunnen enkja etter Ole Vig*”. På linje med Ole Vig forble Marie Wexelsen ugift. Det er et lite merkelig paradoks at Ole Vig ble gravlagt julekvelden - og at Marie Wexelsen skrev ”*Jeg er så glad hver julekveld*”. Tre år etter Ole Vigs død gav Marie Wexelsen ut ei lita bok ”*Ketil, en julegave for de små*”. Her finner vi den vakre julesalmen: ”*Jeg er så glad hver julekveld*”.

Ole Vig dør

I løpet av høsten 1857 forverres helsa til Ole Vig. Han bor nå i Pilestredet 31 ”Hjerterum”. Han forsøkte å holde sykdommen (tuberkulose) i sjakk med friluftsliv og lange spaserter. Likevel ble arbeidspresset, fattigdommen og sulten det som tok hans siste krefter. I et av hans siste brev skrev han: ”- *det er så meget jeg ville sagt mitt folk og fedreland før jeg dør, og derfor må jeg bruke hver stund så flittig*”. I midten av desember må han holde sengen, og tidlig om morgenen den 19. desember sier han: ”*Nå kan jeg da trygt sovne i Jesu navn*”. Så sovnet han stille inn, ennå ikke fylt 34 år. Ole Vig døde i samme værelse som Henrik Wergeland døde 12 år tidligere, og ble gravlagt juleaften på Vår Frelses Gravlund i Kristiania - til en deltagelse ingen hadde sett siden nettopp Wergelands begravelse. Oslo lærerlag hedrer Ole Vig på hans grav hver 17. mai - hvor stjørdalingen hviler mellom søsknene Henrik Wergeland og Camilla Collett.

For den unge Ibsen og Vinje var Ole Vig, tross sin ”kroppsbbygning”, et mannsideal som de begge verdsatte svært høyt. Ved Ole Vigs død satte begge ord på det, hver på sin måte. Vinje i sitt vakre minnekvad ”*Velfara til Ole Vig*”. Her er det trofaste og nasjonale setninger. Det var ingen hendelse i 1850-årene som så sterkt oppfordret Vinje til å samle seg om en høy tanke - det nasjonale - som Ole Vigs bortgang, bare 34 år gammel. Henrik Ibsen har klart og tydelig lagt frem sitt syn på Ole Vig i minnediktet han skrev og fremførte med teaterorkestret under begravelsen. Det er ikke teaterdirektøren Ole Vig han dikter om, men folkeopdrageren.

Diktet begynner slik:

*Stridsmann! hvil; din Kampdag er tilende,
Ei dens dybe Sverd hug brænde
Meer dit ædle Bryst!
For det kjæreste du vidste,*

*For dit Folk, du til det sidste
Stred den tunge Dyst.*

I 1858 overtok Eilert Sundt som redaktør for *Folkevennen*. Grundtvig og Ole Vig gikk hver på sin kant i flere år å tenke ut en ramme for det som senere skulle bli Folkehøgskolen. Da Norges første folkehøgskole, Sagatun på Hamar, ble innviet i 1864, minnet grunnleggerne Olav Arvesen og Herman Anker om Ole Vigs innsats og inspirasjon. Det ble derfor helt naturlig at "heimbygda Stjørdal" også fikk en av Norges første folkehøgskoler på Ree, senere Kvithammer – for så å bli Sundt folkehøgskole på Inderøy. Ole Vig er vel å betrakte som "far til den norske folkehøgskolen", som "lærernes far" og som grunnleggeren for den moderne folkeskolen.

Når vi ser hvem Ole Vig omgikk, og om han hadde fått leve like lenge som dem - Ivar Aasen, Aasmund Olavson Vilje, Bjørnstjerne Bjørnson og Henrik Ibsen - ja, hvem vet? I sin bok fra år 2000: "*Utsyn over norsk skole, utdanning gjennom 1000 år*", oppgir forfatteren Rolf Grankvist de fem største og viktigste skolestrateger fra 1814 til 2000. Hele tre med tilknytning til Klæbu seminar. Ole Vig var en av disse.

Klæbu seminar

Klæbu seminar bestod fra 1839 til 1892, og var en av landets første "lærerskoler", og forløperen til det som skulle bli hetende Levanger lærerskole. Formålet med seminarene var å etablere en lærerutdanning og legge til rette for permanente lærerstillinger, som skulle erstattet omgangskolelærerne og kirkesangere i et sårbart system, som stadig hadde problemer med rekrutteringen og kontinuiteten. Det at de lokket med fritak fra militærtjenesten, med dertil pliktår – viste seg å være et lite heldig grep. De såkalte "syv-års-lærere" var ikke alltid like motiverte og manglet ofte den rette innstillingen.

Klæbu seminar ble et pedagogisk sentrum, og utdannet en rekke av våre mest kjente lærere og skolepolitikere, og som frem til 1866 var den største høyere lærerskole i landet. De første "lærerskoler" var vel prestegårdene, både når det gjaldt opplæring og godkjenning som lærer. Myndighetene ville ha et seminar for hvert bispedømme, og som burde ligge på landet ut i fra at 90 % av folket bodde der. Sterke krefter var redde for at byens "fordærveligheter" skulle friste og ødelegge for de unge seminarister. Skoleloven av 1827 la grunnlaget. Men det tok sin tid. I 1833 tok bondeflertallet på Stortinget saken opp på nytt, og Asker lærerseminar ble opprettet i 1834. Likevel må vel Trondenes fra 1826 anses som landets eldste, og som skulle dekke hele Nord-Norge. Asker seminar ble på et vis en mal for de seminarene som skulle komme. I 1836 bestemte Stortinget at tempoet skulle økes, og dermed lå det an til at Trøndelag skulle få sitt eget seminar.

Men hvor skulle seminaret ligge og hvem skulle være bestyrer? Det lå allerede en føring om at bestyrer måtte ikke bare være prest, men også skikket til å undervise som førstelærer ved seminaret. Underforstått så ble seminaret en del av prestens gjerning og ansvar, hvilket i og for seg var tradisjon hva gjaldt "undervisning". Stedsvalget førte til en heftig debatt blant kirkens folk i Trøndelag. Flere alternativer var på banen, ut i fra ulike argumenter. By mot

land. Bylivets farer stod opp mot brennevinshandlere (heimbrenten) på landet. Melhus, Klæbu, Stjørdal, Strinda og Skogn – samt Trondheim var mest fremme i diskusjonen. Men det

var Stiftsstyret som skulle foreta innstillingen. Stiftsstyret kan vel i dag sies å være Fylkesmannen og Biskopen. De gikk inn for Klæbu. På dette tidspunktet kom presten i Klæbu, Hans Jørgen Darre (1803-1874) på banen. Til tross for at han var noe lunken til seminarplanene, grunnet frykt for at det ville gå ut over prestegjerningen, var det Darre som fra nå av kjørte løpet. Uten hans engasjement og argumentasjon, ville det trolig ikke ha blitt noe seminar i Klæbu. Etter mye att og fram bestemte omsider Departementet den 20. februar 1838 at seminaret skulle ligge i Klæbu. Den 7. januar 1839 begynte det første kullet på 13 seminarister.

En gryende utvikling og bygging kom i gang. Til slutt bestod Klæbu seminar av 22 bygninger, som gjennom årenes løp skulle ta vare på 1 151 seminarister, hvorav ingen kvinner. Ca. 20 fullførte ikke utdannelsen.

Seminaret skulle komme til å få stor betydning for Klæbu, og ble selve midtpunktet i bygda. Seminaret representerte en viktig rekrutteringsbastion til kommunen. Herfra kom kandidater til både private og offentlige stillinger og verv. Gjennom 38 år av seminarets funksjonstid på 53 år kom ordføreren fra Klæbu seminar. Likeledes var det flere av bestyrerne (rektor) som fikk høyere stillinger i kirken, inkl. biskoper. Men brått skjer det en forandring. Christian Falkenberg ble bestyrer i 1882. Ikke lenge etterpå snakkes det om nedlegging, i den forstand å flytte seminaret. Uttrykket: ”...til et mer bekvemt beliggende sted” blir brukt. Enkelte krefter ser nok for seg flytting til Trondheim. Etter hvert stod det mellom Strinda og Levanger. Ny strid om beliggenhet blusser opp, og skuffelsen – for ikke å si nederlaget, var nok stort for de som begynte å røre i saken og øynet Trondheim. Stortinget valgte Levanger med 69 mot 45. Falkenberg måtte finne seg i å dra ”enda lenger ut på landet” – til et sted som rett nok hadde bystatus fra 1836, men hadde færre innbyggere enn Klæbu. Falkenberg ble Levanger lærerskoles første rektor. I Klæbu sto et praktanlegg tomt. På Levanger tok det hele 7 år før de fikk opp en skole.

Å flytte fra Klæbu til Levanger var trolig en underlig og unødvendig beslutning. Mange har kalt det hele for en politisk skandale. I 1892 ble seminaret i bygda nedlagt. Det året tenner den første elektriske gatebelysningen i Kristiania. Men det er mørkt i Klæbu.....

Klæbo seminars dimittender – fra vårt distrikt

Nr	Navn	Fra	Født	
17	John Pedersen Væraas	Stjørdal	09.09.1823	Omgangslærer i Stjørdal m. 30 spd. Privatlærer.
22	Peder Olsen Dragsetsve	Stjørdal	26.09.1819	Privatlærer i Skogn. Kirkesanger i Åsen.
24	Ole Olsen Vig	Stjørdal	06.02.1824	Huslærer. Almueskolelærer i Kr.sund. Privatlærer. Redaktør i Kristiania. Døde i 1857.
59	Lorents Andreas Myhr	Stjørdal	15.01.1827	Understøttet av Stjørdal kommune. Omgangskolelærer i Stjørdal m. 25 spd. Kirkesanger og fastskolelærer m. 45 spd.
91	Markus Johnsen	Stjørdal	23.07.1826	
115	John Johansen Leermarken	Stjørdal	15.05.1831	Understøttet av Stjørdal kommune. Døde den 21.mai 1849.
117	Ole Torstensen Bjørgum	Stjørdal	11.09.1830	Kirkesanger og omgangslærer i Hegra m. 45 spd
121	Olaus Olsen Skjaalstadvold	Stjørdal	05.06.1930	Understøttet av Skogn kommune. Fastlærer i Skog.
145	Esten Pedersen Værnæs	Stjørdal	13.08.1829	Understøttet med lån av Stjørdal kommune. Omgangskolelærer i Levanger m. 30 spd.
155	Ole Olsen Jullum	Stjørdal	28.09.1829	Huslærer. Hjelpelærer ved "Dessens skole". Lærer ved den høyere Almueskole i Kr.sund.
171	Lars Larsen Berg	Stjørdal	15.10.1830	Omgangskolelærer i Nedre Stjørdal m. 30 spd.
228	Mads Johnsen Furan	Stjørdal	29.10.1828	Sluttet grunnet sykdom.
262	Peder Larsen Hofstad	Stjørdal	12.12.1837	Omgangskolelærer i Stjørdal.
280	Peder Antsen Vig	Nedre Stjørdal	24.01.1840	
281	Ole Hansen Alstad	Nedre Stjørdal	25.01.1835	
289	Johan Pedersen Elverum	Stjørdal	24.11.1838	
357	John Thorstensen Bjørgum	Nedre Stjørdal	22.09.1841	
367	Gunnar Pedersen Hofstad	Stjørdal	15.10.1838	
380	Chr.Christophersen Risholt	Stjørdal	03.05.1837	
395	Johan Pedersen Haave	Stjørdal	04.11.1842	Lærer i Rendalen. Døde i 1909.
412	Arnt Olsen Qvaal	Nedre Stjørdal	11.11.1838	
429	Johan Johsen Auseth	Øvre Stjørdal	11.01.1842	
436	Soren Rasmussen Fiskvig	Nedre Stjørdal	26.02.1844	
448	Peder Pettersen	Nedre Stjørdal	22.01.1841	
481	Ellef Pedersen Hofstad	Øvre Stjørdal	26.05.1845	
484	Erik Lassesen	Øvre Stjørdal	26.12.1834	
495	Jens Jensen Rømo	Øvre Stjørdal	02.01.1843	
497	Johan Petter Johnsen Sand	Nedre Stjørdal	25.01.1843	
520	Johan Olsen Gjeldseth	Stjørdal	13.11.1841	
522	Peder Iversen	Nedre Stjørdal	13.02.1846	
623	John Halvorsen Øverkil	Stjørdal	23.12.1847	
648	John Olsen Mæhre	Stjørdal	06.10.1850	
655	Ingebrigt Gustav Schjødt	Stjørdal	17.12.1849	
668	Gunerius P Hofstad	Stjørdal	12.07.1851	
672	Ole Johnsen	Øvre Stjørdal	06.02.1847	
732	Ole Johnsen Mo	Nedre Stjørdal	01.07.1853	
743	Nils Eriksen Brænde	Øvre Stjørdal	19.10.1851	
753	Peder Magnussen Moe	Nedre Stjørdal	31.10.1854	
820	Nils Rasmussen Fiskvig	Nedre Stjørdal	28.02.1859	
908	Haakon G Aasveien	Øvre Stjørdal		Dim juli 1882
925	Ole Johan Petersen Veiseth	Nedre Stjørdal	13.08.1857	

981	Johan Olsen Berg	Nedre Stjørdal	08.12.1862	
1000	Sivert Andreassen Dybvad	Nedre Stjørdal	05.06.1866	
1039	Kjelberg Johnsen Slungaard	Nedre Stjørdal	02.12.1867	
1103	Johan Peter Olsen Røkke	Nedre Stjørdal	01.06.1871	
1128	Edvard Madsen Sætran	Øvre Stjørdal		Dim juli 1891
256	Magnus Tideman	Meråker	16.07.1833	Omgangskolelærer i Meråker.
372	Martinus Pedersen Johnsen	Meråker	07.04.1843	
14	Haagen Einersen	Frosta	04.07.1813	Hovedkirkesanger og omgangslærer
49	Johannes Olsen Rygh	Frosta	16.11.1817	Kirkesanger og skolelærer i Verdal.
170	Johan Peter Qvarme	Frosta	18.08.1829	Hjelpelærer på Frosta m. 30 spd.
297	Johan Vedege Moxnæs	Frosta	02.12.1834	Vikarlærer i Trondheim.
383	Andreas Andreassen Snedal	Frosta	19.03.1842	
399	Bernt Martin Hjelde	Frosta	24.01.1841	
405	Hans Nilsen Faanæs	Frosta	01.08.1843	
455	Gunnar Arntsen Stavseth	Frosta	13.12.1831	
460	Jonas Jonassen Vig	Frosta	23.01.1841	
507	Ole Andreas Asklund	Frosta	15.07.1844	
512	Bernt Einersen	Frosta	05.05.1846	
547	Jonas Olsen Rygh	Frosta	01.04.1836	
576	Carl Peter Olsen Næs	Frosta	27.07.1842	
630	Hans Andreas Faanæs	Frosta	05.11.1849	
662	Johan P Arntsen	Frosta	26.03.1848	
691	Johan Søren Evenhus	Frosta	07.11.1852	
703	Odin Kastor Augdal	Frosta	25.03.1853	
705	Anthon Johannessen Faanæs	Frosta	15.08.1852	
765	Kristoffer J Faanæs	Frosta	18.07.1855	
788	Andreas Gundersen Naavig	Frosta	20.02.1857	
796	Esenias Eistensen Vedul	Frosta	09.01.1857	
863	Johan Arnt Faanes	Frosta	25.10.1858	
870	Haakon Petersen Logtun	Frosta	07.02.1858	
1001	Johan Peter J Faanes	Frosta	13.03.1864	
1035	Hans Peter Kristensen Rygh	Frosta	12.10.1865	
1043	Aage Andreassen Vold	Frosta	21.02.1867	
1062	Thore Larsen Tvethe	Frosta	11.10.1867	
1065	Reinert Andreassen Buset	Frosta	26.12.1866	
1068	Johan Martin J Haugen	Frosta	09.11.1869	
15	Ole Arntsen Øien	Åsen	13.03.1819	Skolelærer på Frosta m. 30 spd
26	Hans Petter Stokke	Åsen	04.07.1818	Omgangskolelærer i Frosta m. 23 spd.
186	Fredrik Olsen Hellem	Åsen	31.05.1831	Omgangskolelærer i Frosta m. 30 spd.
410	John Olsen Skidsol	Åsen	20.02.1840	
472	Christian Pedersen Ertsaas	Åsen	20.03.1846	
549	Ole Martin Olsen Augdal	Åsen	08.06.1847	
23	Ingebrigt Olsen Sesseng	Selbu	11.09.1822	Omgangskolelærer i Selbu. Døde i 1854.
258	Peder Bersvendsen Furan	Selbu	29.10.1833	Omgangskolelærer i Selbu.
259	Ole Johnsen Flønæs	Selbu	22.01.1836	Omgangskolelærer i Selbu.
294	John Johnsen Haarstad	Selbu	06.11.1840	Huslærer.
309	Peder Pedersen Fuglem	Selbu	06.08.1838	
323	John Ingebrigtsen Vig	Selbu	29.01.1841	
328	Per Mikkelsen Amdal	Selbu	28.04.1840	
363	Ingebrigt Flønæs	Selbu	23.05.1843	
498	Ingebrigt Haldorsen Sesseng	Selbu	21.02.1845	
516	Christoffer P Fuglem	Selbu	13.09.1843	
526	Jørgen Jørgensen	Selbu	04.06.1846	
538	Ole Ingebrigtsen Sesseng	Selbu	24.06.1847	

581	Christen Bardosen Rolseth	Selbu	16.09.1847	
777	Anders Mikkelsen Amdal	Selbu	16.12.1849	
790	Peder Gundersen Overvig	Selbu	18.12.1854	
835	Bernt Thomassen	Selbu	17.10.1859	
906	Jens Johnsen Østby	Selbu	03.10.1860	
1052	Ole Johnsen Græsli	Selbu	16.07.1859	
1115	Johannes Flønes	Selbu	21.11.1871	
1146	Thomas Johnsen Stokke	Selbu	23.04.1870	
183	Ole Hansen	Tydal	06.02.1834	Privatlærer. Studerte i Kristiania.
260	John Jensen Østby	Tydal	24.07.1836	Omgangskolelærer i Tydal.
366	Ole Olsen Henmoe	Tydal	07.07.1843	
277	John Sivertsen	Malvik	01.05.1831	Omgangskolelærer i Malvik.
344	Christian Iversen	Malvik	24.03.1840	

Kilder: Klæbu seminar – et intellektuelt arnested på bygda v/Birger Siversten (2001) og Ole Vig vaka v/K. E. Pettersson